
ANTONI MUT JAUME, MESTRE CONSTRUCTOR DE LA BARRIADA JOAN GELABERT DE CIUTADELLA (MENORCA) 1941-1943

JAUME SASTRE MOLL

INTRODUCCIÓ

El procés d'industrialització de les ciutats europees dugué com a conseqüència l'arribada d'una nombrosa mà d'obra a les àrees metropolitanes, que aspirava a cobrar un salari digne i suficient per alimentar la nombrosa prole de les seves famílies, la majoria famèliques, que havien abandonat els camps cansats d'esperar un tros de terra on conrear o d'haver de dependre d'uns agents atmosfèrics, la majoria de les vegades adversos, que ofegaven les ànsies d'aconseguir d'un futur millor.

Aquest èxode rural fou una constant a tots els països industrialitzats europeus de mitjan segle XIX, de manera que la majoria dels nuclis urbans van experimentar un increment demogràfic a un ritme molt superior que el de les disposicions municipals, que intentaven trobar una solució al problema d'hàbitat, salubritat i higiene públiques, abastiment d'aliments, etc., com a problemes més imminents, als quals se sumaven l'ocupació de la nombrosa mà d'obra desenfeinada, l'increment de serveis públics bàsics en transport i comunicació, el manteniment de l'ordre ciutadà, etc.

Els nuclis de població que experimentaren una major afluença de nova població foren els que gaudien d'una indústria manufacturera en expansió, o aquells altres situats en les conques mineres on s'extreien els minerals (ferro i carbó), que propiciaven la instal·lació d'indústries siderometal·lúrgiques i de construcció naval.

A les zones del NE i E de la península Ibèrica (Catalunya i País Valencià) es desenvoluparen dues indústries artesanals, com la tèxtil i la del calçat, que juntament amb altres iniciatives impulsaren les seves economies, i es convertiren en les zones més productives de l'Estat espanyol. Les conques mineres del nord (País Basc, Astúries i Galícia), amb l'explotació de les mines de carbó i ferro, i una ascendent indústria dedicada a la construcció naval, van atreure gents de totes les altres àrees peninsulars, sobretot procedent del sud (Andalusia i Extremadura).

Madrid, com a capital de l'Estat espanyol, no en va ser una excepció. El desenvolupament industrial al voltant de la seva àrea metropolitana va ser un atractiu poderós per a molts habitants de les regions castellaneres i manxegues.

Però a més del procés industrial de les ciutats, hi va haver altres factors que propiciaren l'augment progressiu i continuat de la població. Des de principi del segle XIX els avanços mèdics i les noves idees de salubritat pública permeteren una millor defensa contra les epidèmies. La pràctica de la higiene, així com la utilització de les vacunes, alliberà la població europea dels virulents brots de còlera i febre groga, que periòdicament en minvaven considerablement el nombre d'habitants.

Aquest descens de la mortalitat, principalment infantil, va suposar un esclafit demogràfic a Europa, que en pocs anys duplicà la seva població, la qual va passar de 180 milions a 370 milions, de tal manera que antigues ciutats i pobles es convertiren en nuclis urbans molt poblats, sobretot les ciutats portuàries i les urbs industrials.

LES PRIMERES INICIATIVES DICTADES PER A L'ALLOTJAMENT DE LES FAMÍLIES OBRERES

L'augment progressiu de la població a les ciutats industrials i la dificultat d'aconseguir un allotjament digne per a les famílies que les habitaven obligà les autoritats estatals a legislar sobre un fenomen que s'havia convertit en una de les majors preocupacions.

Resultava molt difícil que la classe treballadora reunís el capital necessari per sufragar la construcció del seu habitatge. D'aquí va sorgir la idea de fabricar unes cases de baix cost, per posar-les a disposició de les classes mitjanament baixes de la societat, ja a títol de propietat com de lloguer, a un preu assequible per a tots aquells.

Els primers intents de legislar sobre aquest afer es produïren a Anglaterra i França. Les primeres lleis redactades entre 1851 i 1867 a Anglaterra duen per títol *The Labouring Classes Lodging House Acts*, de les quals van sorgir programes destinats a la construcció de cases de baix cost a Escòcia i a Irlanda del Nord. Però les majors iniciatives nasqueren a França, quan el 1850 ja s'havia llançat una primera llei contra els habitatges malsans.

A França, dintre de totes les iniciatives paternalistes i filantròpiques que es crearen entre 1890 i 1910, l'actuació més destacada fou la de l'industrial i diputat Jules Siegfried (Mulhouse, 1837 – Havre, 1922), el qual, el 30 de novembre de 1894, va fer votar una llei que des de llavors duria el seu nom, amb la qual encoratjava la creació d'organismes per a la construcció d'habitatges barats, incentivats amb rebaixes fiscals, la qual cosa permetia la utilització de fons de depòsits estatals per finançar els programes de construcció.

Un nou impuls va ser la celebració del *I Congrès International des Habitations à Bon Marché*, celebrat a París el juny de 1899, que permeté la creació de la *Société Française des Habitations à Bon Marché*.

A principi del segle xx, també a França, va començar un moviment filantròpic encapçalat per la iniciativa d'alguns industrials que, moguts per un sentiment un tant paternalista, crearen petits complexos per a les comunitats d'obers, com la *Fundation Lebaudy* (1903) i la *Fundation Rothschild* (1904).

LA LEGISLACIÓ ESPANYOLA

Hi ha autors que atribueixen les primeres iniciatives de l'Estat espanyol en matèria d'habitatge al ministre Pedro Egaña (Vitòria 1803 – Cestona 1885), mitjançant la Reial ordre dictada el 9 de setembre de 1853, amb la qual ordenava la construcció de «casas para pobres» a les ciutats de Madrid i Barcelona.

Però el primer pas legislatiu no es produí fins a l'any 1911. Uns anys abans, el 1883, s'havia creat la *Comisión de Reformas Sociales*, que pocs anys després es transformaria en l'*Instituto de Reformas Sociales* (1903), organisme que manaria redactar, l'any 1906, la primera proposta amb la finalitat d'atorgar subvencions i excepcions fiscals a les societats constructores d'allotjaments urbans per a gent de recursos mitjans.

Així doncs, l'autor de la primera llei espanyola seria Alfonso González Posada, que el 1907 redactaria la *Preparación de las bases para un proyecto de Ley de Casas Baratas*.

Perquè aquesta llei sortís a la llum es tardaren dos anys, després dels quals el ministre de la Governació, Don Fernando Merino Villarino, comte de Sagasta, n'aconseguí l'aprovació el 12 de juny de 1911, després d'intensos debats.

Segons alguns autors, la *Ley de Casas Baratas* de 1911 s'utilitzà com a pretext per a reproduir el model dels habitatges burgesos a petita escala. Evidentment no eren cases destinades a les classes socials més necessitades, però sí destinades a les famílies d'un poder adquisitiu mitjà baix.

La llei autoritzava els ajuntaments a cedir parcel·les per construir i oferia subvencions estatals, però també posava condicions per aplicar-les. Una d'elles era que el valor del terreny fos més baix de les 25 ptes./m².

A la localitat de Mieres (centre siderúrgic important) hi havia zones que complien aquest requisit. La iniciativa sorgí de la fàbrica de Mieres, que l'abril de 1921 va decidir promoure un projecte per a la construcció de 68 habitatges en una de les zones més cèntriques de la vila, a pocs metres on després es construiria el *Liceo Mierense*. Del projecte fou autor el prestigiós arquitecte basc Teodoro de Anasagasti, que entre altres obres va dissenyar l'eixample de la ciutat d'Oviedo, el 1924.

La Segona Llei va ser una proposta feta per Carlos Canal y Migolla, aleshores ministre de Treball, el 10 de desembre de 1921. Aquesta segona proposta era més

precisa que l'anterior, millorava les condicions dels préstecs i augmentava els pressupostos, però els resultats aconseguits no foren els desitjats.

Fou durant la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) quan es redactaren unes noves mesures legislatives amb un programa molt més ambiciós. Aquesta Tercera Llei de Cases Barates fou elaborada per Eduardo Aunós Pérez, la qual ja distingia els tipus d'habitatges en cinc nivells econòmics, segons els beneficiats:

- Cases «ultrabaratades o populars»
- Cases barates
- Cases econòmiques (destinades a famílies de classe mitjana)
- Cases per a funcionaris públics (a Madrid i Barcelona)
- Cases per a militars.

La nova *Ley de Casas Baratas* va ser ben acollida. Alguns ajuntaments, certes persones particulars i empreses constructores se'n feren ressò. Però els organismes més actius foren les *Cooperativas de Casas Baratas*, que assumiren les iniciatives del projecte, l'acapararen i es convertiren en els principals agents gestors, actitud que involucrà entitats públiques locals (ajuntaments) i societats constructores, que adoptaren el sistema o l'imitaren.

Fruit d'aquesta tercera llei fou la construcció de la *Colonia Primo de Rivera*, per a funcionaris públics i policies municipals de Madrid (c. de Ramon y Cajal).

Són d'aquesta època alguns exemples un tant aïllats:

Les 35 cases barates de la ciutat de Tarragona, construïdes per La Colectiva (acabades el 1930); el barri de la Ciudad Jardín de Màlaga (1924), i els barris del Bon Pastor i Can Peguera de Barcelona.

Amb el crac econòmic i la crisi mundial de 1929, que afectà en gran mesura la construcció, va sortir a llum pública el mal ús que alguns havien fet de les ajudes estatals, de manera que el sistema de cases barates quedà en interdit. El 1931, amb l'arribada de la II República, es creà el Patronato *de Política Social Inmobiliaria*, que no aconseguí donar solucions vàlides en aquest aspecte.

Fruit d'aquesta època són les cases econòmiques Colonia el Viso de Madrid, construïdes l'any 1934 per l'arquitecte Rafael Bergamín.

Poc temps després, amb l'esclat de la Guerra Civil (1936-1939) tots els projectes foren cancel·lats i s'obria un impàs difícil de pronosticar.

LES CASES BARATES DE CIUTADELLA (MENORCA)

El cop militar, produït el 8 de febrer de 1939, amb el qual tot Menorca canvià el seu destí (passà de ser zona republicana a zona nacional), motivà la formació d'una *Comisión Gestora Municipal Provisional* a Ciutadella, que fou regida per Don Domingo Moll Mercadal. A la dita Comissió, el 15 de febrer del mateix any, el Sr. Comandant Militar de Menorca ordenà la formació d'una *Nueva Comisión Gestora Municipal*, la qual fou constituïda de la forma següent:

<i>Alcalde Presidente:</i>	Don Joan Gelabert Caules
<i>Teniente Primero:</i>	Don Francisco Moll Vivó
<i>Teniente Segundo:</i>	Don Gerónimo Pascual Comellas
<i>Concejals:</i>	Don Matías Quetglas Montserrat
<i>Concejals:</i>	Don Rafael Barceló Marqués

Actuà com a secretari Don Francisco Pons Tortella.

Amb el nou canvi de govern no se solucionaren els problemes urbanístics, socials i econòmics que patia la població durant l'etapa anterior; però la decisió de les persones que començaren a regir aquella primera alcaldia era la de procurar posar els mitjans adients per solucionar-los.

Els principals problemes que patien totes les poblacions de Menorca després de la Guerra Civil eren molt semblants. A Ciutadella, en ordre d'importància eren: la manca de treball; una deficitària producció agrícola que motivava una escassetat d'aliments, incentivada per la paralització del comerç exterior; la manca de carburants per al servei de fluid elèctric; una neguitosa salubritat pública, tant ciutadana com personal, i la falta d'habitatges per a la classe treballadora, entre d'altres.

LA MANCANÇA DE TREBALL

A partir de 1940 tornaren a reeixir els petits tallers i fàbriques de calçat a tot Menorca. A Maó es confeccionaven sabatilles i calçat amb pis de goma. A Alaior, les fàbriques s'especialitzaren en calçat per a senyors, i a Ciutadella les fàbriques es dedicaven a la fabricació de calçat per a senyores. Però els principals inconvenients que havien de suportar els industrials era la difícil conjuntura econòmica i comercial dels països, la mancança del subministrament de les matèries primeres i l'escassetat de carburant i per consegüent la manca de fluid elèctric que impulsava els trens de *finisatge* de les fàbriques.

LA FALTA D'ALIMENTS

Durant els tres anys bèl·lics (1936-1939) la majoria dels homes joves estaven destacats a les platges de Menorca i als quarters, per temor a una invasió de l'enemic des de Mallorca. Uns quants agricultors subministraven aliments, que eren objecte d'un estricte control, sobre els quals es practicà un rigorós racionament durant els anys 1939-1942. Estava prohibida la pesca per evitar la fuga de gent cap a Mallorca, i en els anys següents els preus dels aliments es varen racionar. El 1939 el preu d'un pa de 900 g costava 45 cts. La llet sols se subministrava a les famílies que disposaven de cartilles infantils.

La taula de preus del pa en els anys següents (1942-1943) era aquesta:

Peça de 200 g	0,40 ptes.
Peça de 400 g	0,75 ptes
Peça de 600 g	1,10 ptes.
Peça de 800 g	1,45 ptes.
Peça de 1000 g	1,80 ptes

MANCA DE CARBURANT PER AL SERVEI DEL FLUID ELÈCTRIC

Les dues fàbriques elèctriques existents a la localitat no produïen l'energia suficient per proporcionar l'adequada força motriu per il·luminar tota la població i abastir la demanda de les nombroses fàbriques de calçat on s'havien instal·lat els primers motors elèctrics. Per abastir un subministrament regular, les ordenances municipals prohibien el funcionament dels motors elèctrics després d'un horari establert: de 9 a 12 h i de 14 a 19 h. Treballar després d'aquest horari, utilitzant fluid elèctric, era sancionat.

LA FALTA DE SALUBRITAT PÚBLICA

La terra acumulada en els carrers i en la principal via de comunicació de la Ciutat (Contramurada) envaïa les cases de pols i era un gran problema per a les persones d'edat i amb problemes respiratoris.

Alguns túnels, excavats dintre de la població (refugis antiaeris) ara servien com a abocadors d'immundícies i provocaven una olor insuportable en algunes places, a més de ser llocs molt freqüentats pels al·lots que hi jugaven.

La localitat disposava d'una reduïda xarxa d'aigua potable i no existia clavegueram, de manera que les immundícies eren recollides amb un carruatge proveït d'una cisterna o eren llançades dintre de pous negres que contaminaven la capa freàtica del subsòl.

No era possible que un treballador, que percebia setmanalment un sou de 60-70 ptes., pogués finançar, per a ell i la seva família, una casa. És a dir, adquirir un terreny, comprar el material de construcció, pagar el salari dels treballadors i del constructor i satisfer els honoraris de l'arquitecte.

Ciudadella, des de finals del segle XIX, havia desmantellat tot el recinte emmurallat i construït al seu voltant una via perimetral que en l'actualitat és la via més important de la població: la Contramurada, que és el resultat de l'abocament dels materials enderrocats dels vells murs defensius dintre dels valls que circumdaven la ciutat.

A la zona de l'eixample (és a dir, a l'altre costat de la Contramurada) s'havien obert alguns carrers, sobretot a partir de les places que havien substituït els portals de la muralla: de la plaça d'Alfons III, en direcció a Maó, es projectà el carrer que a partir de 1939 fou conegut com carrer de Calvo Sotelo; de la plaça d'Artrux en direcció a la zona sud fou el del General Mola, i al mig de la Contramurada, en obrir-se un carrer, que va en direcció a les platges del sud, prengué el nom de carrer de Miguel de Cervantes.

Uns carrers que s'anaven poblant i anaven ocupant petits horts i hortals, vells molins i tallers de gerrereries, ubicats fora la ciutat, que desapareixien de manera inexorable a causa del creixement de la població.

LA CONSTRUCCIÓ DE LA BARRIADA JOAN GELABERT

En la reunió celebrada el 15 de febrer de 1939 a les Cases Consistorials de Ciudadella, amb motiu de renovar la Comissió Gestora provisional, va sortir elegit batlle president Don Joan Gelabert Caules, en substitució del batlle accidental Don Domingo Moll Mercadal.

Una vegada elegida la Nova Comissió Gestora, els problemes que es plantejaven eren molts i difícils de solucionar, a causa principalment de la manca de recursos, tant materials com econòmics. Però un dels més greus, que afectava una part important de la població ciutadana, era la manca d'habitatges per a aquelles famílies de treballadors i els nombrosos homes que, llicenciats del servei militar obligatori i que havien estat acantonats en diferents destacaments durant l'etapa anterior, s'integraven novament a la vida civil sense ofici ni benefici.

El nou batlle, Joan Gelabert Caules, coneixedor i conscient del problema, va decidir acollir-se a la llei dictada per la *Jefatura del Estado de 29 de abril de 1939*, la qual permetia als ajuntaments poder demanar unes llicències d'obres i uns crèdits

per construir un grup de *Vivendas Protegidas*, un concepte que tindria un gran ressò a tot l'àmbit nacional, i amb el qual es pretenia construir uns 35.000 habitatges anuals per a les classes treballadores. Era un intent de fer reeixir el país després dels estralls ocasionats per una guerra fratricida que havia durat tres llargs anys.

INICIATIVA DE L'AJUNTAMENT DE CIUTADELLA

La publicació de la Llei de 29 abril 1939 sobre *Vivendas Protegidas* incentivava els ajuntaments i altres entitats constructores a cedir terrenys de la seva propietat per aixecar-hi grups de cases per ser ocupades per treballadors i persones de baix poder adquisitiu.

Fent-se ressò de la proposta, el Consistori de Ciutadella, en la sessió de 3 de maig de 1939, creà una *Comisión Gestora*, encapçalada pel batlle Don Joan Gelabert Caules i secundada per Don Francisco Moll Vivó, Don Matías Quetglas Montserrat, Don Antonio Juanico Bonet i Don Antonio Cardell Capella, amb el propòsit d'anunciar públicament una proposta, dirigida als propietaris que ho desitgessin, perquè oferissin terrenys, assenyalant la seva situació, la seva extensió superficial i el seu preu per hectàrea, amb la finalitat de disposar de les dites ofertes a l'hora de procedir a la construcció d'un grup de *Vivendas Protegidas* segons les directrius anotades en la Llei de 29 d'abril de 1939.

Mig any després (3 gener de 1940) l'alcalde, Joan Gelabert, notificava que les gestions fetes per a la construcció del grup de cases barates es tramitaria pel sistema de *Régimen Excepcional*, segon el capítol XIII, article 82 del Reglament, per tractar-se de necessitats greus i urgents. Per això s'acordava per unanimitat adquirir els terrenys adients per a la seva construcció al llarg del nou carrer de Mallorca. En un principi, es plantejava la construcció d'unes 50 o 100 cases, en uns terrenys el valor màxim dels quals havia de ser de 2,50 ptes./m², solar que després hauria d'ésser cedit gratuïtament a l'*Instituto Nacional de la Vivienda* (INV).

Al mateix temps, s'acordava que el batlle, com a representant del municipi de Ciutadella, signés les escriptures de compravenda amb els propietaris dels terrenys afectats pel projecte, així com rubricar les escriptures definitives, tan prest com fos aprovada per l'INV la construcció projectada.

En una sessió municipal s'especificava que la superfície total adquirida seria als voltants dels 16.000 m², o sigui, la suficient per a construir-hi fins un màxim de cent habitatges.

Iniciats els tràmits per a la seva construcció, l'Institut recomanava a l'Ajuntament anul·lar la tramitació acordada el 3 de gener de *Régimen Especial* i se li suggeria que s'acollís a les condicions que concedia l'INV. Per aquest motiu el consistori havia de cedir prèviament els terrenys al dit organisme, els quals encara no eren de propietat del municipi, i l'import del 10 % del valor de les obres.

A causa de la manca de diners, pocs dies després, el 7 de febrer de 1940, s'acordà demanar un préstec a 25 anys, a l'interès legal del 4 % anual, lliure d'impostos, de 175.000 ptes. per atendre la paga i senyal que l'Ajuntament havia de pagar a l'INV, i pagar els costos de la urbanització dels terrenys que requeria el projecte i els interessos d'amortització.

SOLIDARITAT CIUTADANA

L'acceptació de la proposta presentada a Madrid va tenir una resposta ràpida i favorable. El 14 de juny de 1940 l'alcaldia rebé un informe favorable de la Secció Tècnica de l'*Instituto Nacional de la Vivienda* (INV) en què acceptava el projecte presentat per l'Ajuntament de Ciutadella, però abans de dictar la resolució aprovatòria calia que figurés, en l'expedient presentat, la Certificació del Registre de la Propietat que acredités tenir inscrits, a nom de la corporació municipal, els terrenys compresos en el projecte.

En un intent d'accelerar els esdeveniments, el Sr. Batlle, Don Joan Gelabert Caules, en sessió extraordinària (15 de juny 1940) es reunia amb un grup de vint persones, de reconegut prestigi social i econòmic, a l'Ajuntament, amb un clar propòsit: subministrar un aval econòmic al consistori per adquirir tres propietats, situades més enllà de l'Esplanada (llavors plaça de Colón), entre el carrer de Mallorca i la prolongació del carrer de Ponent, el futur passeig de la República Argentina.

El projecte general remodelaria en gran part la urbanització de l'àrea SW de Ciutadella. El carrer de Mallorca (abans d'Alcalà Zamora) es prolongaria fins als voltants del barranc de sa Coma i de sa Platja Gran. L'antiga propietat anomenada S'Hort d'en Vigo quedaria encaixada entre el carrer Ibiza i els primers habitatges, i el carrer *Poniente* canviaria el seu nom per *Paseo de la República Argentina*, nom que abans tenia el camí de Sant Nicolau, i que ara recuperava la seva denominació original.

En finalitzar aquella reunió, tots els presents subscriïen un document en el qual es manifestaven avaladors, davant el Banco Hispano Americano, amb caràcter solidari, d'un préstec de 75.000 ptes. amb exclusió dels interessos i despeses que es poguessin motivar, dipositades en un compte corrent, a nom del *AYUNTAMIENTO DE CIUDADELA – CUENTA ESPECIAL DE CASAS BARATAS*, de la qual quantitat podrien disposar, de manera conjunta, tant el Sr. Batlle com el Sr. Dipositari de l'Ajuntament.

Aquesta garantia era per temps indefinit, fins que els sotasignats ho manifestessin per carta, dirigida a aquella entitat bancària, i rebuda contestació en un temps prudencial. Dintre del temps en què estigués vigent la garantia, l'entitat financera podria, en qualsevol moment, requerir la reposició de les quantitats degudes, que es farien de manera conjunta sense cap mena de dilació, en el termini de 24 hores.

S'entenia que la quantitat líquida deutora resultant de l'extracte de comptes que formulés el banc no podria ser superior a les 75.000 ptes.

Els sotasignats foren (en el document hi figuren totes les signatures):

- Juan Gelabert Caules, batlle de Ciutadella, fabricant de cadenes d'or
- Francisco Moll Vivó, propietari d'un magatzem de cuiros al c/ de Federico Pareja
- Jerónimo Pascual Comella, telegrafista
- Antonio Cardell Capella, fabricant de sabatilles
- Pedro Carretero Anglada, armador consignatari de vaixells; comerciant de formatges associat amb Tomeu Bagur *des Lloc des Pou*
- Juan Torrent Torres, fabricant de bijuteria (1893-1959)
- Juan Guasch Anglada, fabricant de calçat (1894-1945) c/ del Beato Ramon
- Domingo Moll Mercadal, fabricant de calçat, cap de Falange i batlle
- Sebastián Mesquida Ferrer, fabricant de calçat (1903-1982), president del Cercle Artístic de Ciutadella
- Juan Meliá Pons, fabricant de calçat, corresponsal del Banco Hispano Americano
- Luís Esteban Leonart, fabricant de calçat del c/ de Sant Nicolau
- Antonio Torres Faner, viatjant de calçat
- Pedro Casasnovas Castor, fabricant de calçat, que feu donació de terrenys per al camp de l'Atlètic Ciutadella
- Juan Quetglas Montserrat, fabricant de calçat del c/ de Sant Joan
- José Llull Pons
- Antonio Aguiló Andreu, fabricant de calçat (pare del pianista A. Aguiló)
- Jaime Bagur Moll, fabricant de calçat, propietari de la possessió Vinya Gran, conegut com Jaume de Corniola
- Matías Quetglas Montserrat, propietari del Bar El Molino, avi del pintor (M. Quetgles)
- Sres. Seguí y Cia. S en C.
- Antonio Juanico Bonet, professor i llicenciat en Filosofia i Lletres
- Lorenzo Arguimbau Oliver, soci d'un entitat naviliera i president del Cercle Artístic de Ciutadella.

L'ADQUISICIÓ DELS TERRENYS ON UBICAR LES 92 CASES PROTEGIDES

Don Francisco Pons Tortella, oficial primer i secretari accidental de l'Ajuntament de Ciutadella, en data 27 de juny de 1940, certificava que els terrenys que l'Ajuntament havia de comprar als propietaris que es detallaven s'havien d'adquirir a raó de 2,50 ptes. el metre quadrat, en compliment de l'acord efectuat per aquesta Corporació Municipal, en sessió de 3 de gener de 1940, clàusula que es detallava en el projecte i els plànols aprovats per construir un grup de *Vivendas Protegidas* a Ciutadella.

Els terrenys que s'adquirien eren majoritàriament de propietat del Sr. Comte de Torre – Saura, situats al carrer Mallorca, de recent obertura, abans nomenat d'Alcalá Zamora, amb una superfície de 9.294,06 m². Uns terrenys de propietat de Don Jaime Gelabert Caules, situats en el mateix paratge, amb una extensió de 1.747,07 m². La tercera parcel·la eren terrenys propietat de Don Pedro Bosch, situats al mateix carrer, amb una extensió de 5.870,96 m². En total sumaven uns 16.911 m², amb un cost total d'unes 42.277,50 ptes.

El document estava signat a Ciutadella el 27 de juny de 1940, per Juan Gelabert i Francisco Pons. El dia 3 de juliol, en una nova sessió, el batlle notificava haver signat l'escriptura de l'adquisició dels terrenys on s'havien d'edificar els 92 habitatges, per la quantitat de 42.224 ptes. amb 99 cts. i detallava les tres partides.

PROBLEMES DE FINANÇAMENT

El consistori, en declarar-se entitat constructora, va suprimir la intervenció de les cooperatives i altres organismes particulars que podien intervenir en el projecte, però també necessitava conèixer la quantia i el cost d'aquella iniciativa, com poder-la finançar i quines serien les despeses anuals que hauria de suportar. Les despeses de la urbanització del carrer de la República Argentina, adjacent i paral·lel al carrer de Mallorca, entre els quals s'edificarien les Cases Protegides, valdrien, segons els càlculs fets per l'arquitecte encarregat de les obres, Don José Claret Rovira de Maó, un cost total de 34.296,60 ptes.

El total de les obres de construcció dels 92 habitatges, segons el projecte aprovat per l'arquitecte Antonio Roca Cabanillas, sumaven 1.623.923,34 ptes. Però per demanar un préstec a una entitat financera s'havia de cursar una sol·licitud al Ministeri d'Hisenda, per obtenir l'autorització pertinent, i la presentació dels recursos necessaris per evitar el recàrrec del 10 % corresponent a activitats urbanes i industrials per l'inici de la urbanització, d'acord amb l'Ordre de 21 de gener de 1941 del Ministeri d'Hisenda.

El dia 25 de setembre de 1940 es convocava novament una sessió extraordinària de la Comissió Gestora per aprovar el pressupost extraordinari presentat el 7 d'agost passat, el qual s'havia exposat al públic durant 15 dies, sense que hi hagués cap tipus de reclamació. S'hi va decidir demanar un préstec de 175.000 ptes. a la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros per sufragar la mateixa quantitat a l'INV per construir les 92 cases protegides. La dita quantitat seria amortitzada en 25 anys, amb un interès del 5 %, lliure d'impostos. Del referit emprèstit s'hauria d'enviar una còpia a la Delegació d'Hisenda, i hauria de ser autoritzat pel Ministeri d'Hisenda (segons el RD de 2 d'abril de 1930).

Però una vegada revisats els preus del pressupost de les 92 cases, aquests sofriren un augment, de manera que el total a pagar sumava la respectable quantitat d'1.661.531 ptes. Així doncs, per poder pagar el valor del 10 % que requeria l'Institut, més el pressupost de la urbanització del carrer de la República Argentina, que era de la competència del consistori, es requeria demanar un préstec de 200.000 ptes. com a mínim.

En vista de l'increment sofert en els preus era necessari fer unes rectificacions al Bolletí Oficial de la Província i publicar un anunci suplement als publicats en els BO núms. 11.510 i 11.524, de 5 de setembre i 8 d'octubre respectivament, per indicar les variacions esmentades.

A més del permís del Ministeri d'Hisenda, l'Ajuntament de Ciutadella també va ser requerit pel governador civil de la província, mitjançant un telegrama en el qual es manifestava que les propostes del consistori també requerien el corresponent permís del Ministeri de la Governació, de manera que l'ajuntament havia de notificar al governador civil totes les seves actuacions, amb la finalitat de conèixer puntualment totes les necessitats i les aspiracions de la població.

Mitjançant un altre telegrama dels primers dies de febrer, el director de l'INV notificava al batle: *Con esta fecha ha sido aprobado proyecto definitivo construcción noventa y dos Viviendas Protegidas. Por correo sale dicha aprobación y con esta fecha se pide designación notario que autorice escritura prestamo solicitado.*

De la sessió extraordinària de 19 de febrer de 1941 es desprèn que: l'INV havia aprovat el projecte de construcció de 92 habitatges protegits. L'arquitecte dissenyador del projecte era el prestigiós Antonio Roca Cabanelles. L'Ajuntament de Ciutadella era declarat entitat constructora. La urbanització del carrer de la República Argentina seria obra exclusiva de l'Ajuntament i l'autor del projecte seria l'arquitecte José Claret Rubira. El pressupost de les obres seria d'1.661.531 ptes. L'Ajuntament hauria d'avançar el 10 % del cost total del projecte a l'INV per cobrir l'esmentat 10 % i la urbanització del carrer de la República Argentina, i el consistori hauria de demanar un préstec de 200.000 ptes. en lloc de les 175.000 previstes. Per poder pagar el préstec s'incrementarien les contribucions Territorial Urbana, Industrial i Comercial en un 10 %. També s'acordava publicar una subhasta en el BOE per fer oferta de construcció dels 92 habitatges protegits amb un pressupost de contracta

d'1.562.464 ptes. i 94 cts. El temps de realització seria de 20 mesos, a partir de la data de l'inici de les obres. I amb una fiança per a concórrer a la subhasta de 28.436 ptes. 96 cts., dipositades a la Delegació d'Hisenda, en metàl·lic o en valors d'Estat. Adjudicades les obres a un dels licitadors, es tornarien els depòsits fets pels altres licitadors presentats. Durant els 15 dies següents es formularia el contracte d'obra. I el contractista hauria de ser aprovat per l'INV.

MANCAVA UN PUNT IMPORTANT. EL CONSTRUCTOR

A la mateixa sessió es prenia l'acord de publicar en el BO de l'Estat un anunci-subhasta per construir els 92 habitatges protegits segons el projecte d'Antonio Roca Cabanellas. Publicada la subhasta en el BOE núm. 52 (21 de febrer de 1941) aquesta quedà deserta per no haver-s'hi presentat cap licitador, motiu pel qual s'acordava publicar una pròrroga de 10 dies, ja que se sabia que alguns licitadors no s'hi havien presentat per manca de temps. Una vegada finalitzat el nou ajornament, les obres eren adjudicades (12 de maig de 1941) al contractista mallorquí Don Antoni Mut Jaume, únic licitador presentat, el qual es comprometia a la construcció dels 92 habitatges protegits per la quantitat fixada com a mínima: 1.562.464 ptes.

El consistori, conscient que les obres d'infraestructura que requeria la construcció d'un grup de cases i exigides per l'INV era complicat, decidí (sessió d'11 de juny de 1941) encarregar un projecte de canalització d'aigua potable i clavegueram a l'enginyer mallorquí Don José Zaforteza i Musoles, persona de prestigi tant en temes urbanístics com sanitaris. Però com que el pressupost de l'any 1941 ja era molt quantios, es va decidir que el pagament de les obres seria inclòs en els pressupostos dels tres anys següents (1942-1944).

Mentrestant, en el mes de juny l'ajuntament nominava Joan Coll Carretero perquè formalitzés, davant notari, l'escriptura pública, en representació del batlle i de l'Ajuntament, per tramitar i formalitzar els convenis i contractes sobre la concessió dels terrenys i cases a l'*Instituto Nacional de la Vivienda*, així com les adjudicacions que el referit institut havia d'atorgar al consistori per raó de la construcció dels habitatges protegits.

Però a més, era necessari sol·licitar l'autorització adequada al Ministeri d'Hisenda per formalitzar el préstec de 200.000 ptes. com a pressupost extraordinari per pagar el 10 % dels costos de les obres a l'INV i la urbanització del passeig de la República Argentina. Autorització que fou concedida el 31 de desembre de 1941, de manera que el mateix dia es formalitzà l'operació bancària amb la Caja de Pensiones, la qual acceptava cedir aquella quantitat al 4,5 % d'interès anual a 25 anys, però demanava com a garantia de pagament les contribucions industrials i urbanes de

la localitat. El consistori amortitzaria la dita quantitat de manera trimestral, i se'l facultava per poder amortitzar el capital anticipadament, encara que es faria càrrec de les despeses derivades de les escriptures notariales.

Amb la finalitat d'iniciar promptament les obres era necessari cartografiar l'espai edificable i distribuir les cases en la zona adquirida, motiu pel qual a finals d'agost, l'arquitecte Don José Claret aixecava els plànols topogràfics dels terrenys i presentava la minuta dels seus honoraris. Eren 5.000 ptes., quantitat que es decidia pagar amb una pròxima partida inclosa en el pressupost municipal de 1942. Hem de suposar que durant aquest temps (agost–setembre de 1941) es degueren començar les obres.

Passat el primer trimestre, el 25 de febrer de 1942, el contractista Antonio Mut Jaume presentava la primera minuta de les obres realitzades. Eren 96.051,72 ptes., albarà que havia estat revisat i autoritzat prèviament per l'arquitecte Antoni Roca Cabanelles.

Al mes d'abril següent es comissionava el segon tinent de batlle, Antonio Sintes Moll, per rebre de l'INV la quantitat de 435.359,62 ptes. a manera de subvenció per construir les *Vivendas Protegidas*, segons les ajudes cedides als organismes impulsors de semblants projectes. La quantitat rebuda era un respir econòmic per al consistori, quantitat que era l'import de la segona certificació a pagar al contractista. Una altra notícia que satisfieia la situació econòmica de l'Ajuntament era rebre l'autorització, feta pel Ministeri d'Hisenda, de poder imposar un recàrrec del 10 % sobre les contribucions Territorial Urbana, Industrial i Comercial als habitants de Ciutadella i el seu terme, segons la petició cursada el passat 25 de juny de 1941.

Una de les clàusules del contracte signada amb el contractista d'obra li permetia poder incrementar el cost segons l'augment dels salaris i els materials d'obra que s'haguessin produït en la realització dels treballs durant el trimestre (juliol de 1942). Arribada la tercera certificació presentada per Antoni Mut Jaume, el contractista incloïa un recàrrec d'un 10 % del pressupost general, mesura permesa en l'article 18 del contracte.

Segons els Estatuts de les *Vivendas Protegidas* s'havia de crear una *Comisión Gestora Municipal* que s'ocuparia directament de les obres. A tal efecte es designaren els *concejals* Conrado Arguimbau Amengual (primer tinent de batlle) i Tomás Vivó Salord per encarregar-se de tal afer, comissió que posteriorment seria augmentada per alguns representants del *Grup de Vivendes Protegides*.

Reunida novament la Comissió Gestora (24 agost 1942), el consistori aprovava el projecte i els plànols de clavegueram i aprovisionament d'aigua potable del *Grup de Vivendes Protegides* segons les propostes i el pressupost fets per l'enginyer José Zaforteza Musoles. Però a més, el consistori aprovava el projecte de Reforma General de la Xarxa d'Aigua Potable de tota la ciutat, segons el projecte i el plànol presentat per l'esmentat enginyer, encara que aquest darrer projecte es resoldria en diferents etapes, per a les quals s'haurien d'assumir diferents préstecs per cobrir les despeses (segons els Estatuts Municipals, article 354 i següents).

Era evident que el subministrament d'aigua potable i la modificació de la xarxa de clavegueram dissenyat per als Habitatges Protegits repercutien molt favorablement en gran part de la població de Ciutadella.

En la sessió municipal de 7 de gener de 1943 s'assabentava els assistents que s'havien rebut els plànols i el projecte d'aigua i clavegueram del *Grup Vivendes Populars* i que havien estat aprovats per la *Junta Provincial de Sanidad*. I pocs dies després, de la Delegació d'Hisenda de la província de l'aprovació de poder formalitzar amb el Banc de Crèdit un préstec de 784.000 ptes.

Després d'una intensa tasca ciutadana, en la sessió extraordinària de maig de 1943 el batlle Joan Gelabert Caules era substituït a l'alcaldia pel nou president de la Comissió Gestora Don Domingo Moll Mercadal, el qual es proposà seguir les mateixes directrius traçades pel seu antecessor.

Un mes després, el 27 de juny, el nou batlle va proposar la formalització d'un nou préstec de 660.000 ptes., que servirien per a completar els treballs iniciats:

- La reforma parcial de la distribució d'aigua de la ciutat
- La compra de nous comptadors de volum d'aigua
- El sanejament del subsol i l'anivellació dels carrers de la barriada ja construïda
- El pagament dels jornals del treballadors
- L'amortització del préstec municipal amb la Caja de Pensiones.

Amb l'aprovació de les tasques realitzades en el sanejament del subsòl de les *Vivendes Protegides*, en la xarxa d'aigua potable i en les obres d'urbanització dels carrers que envoltaven la barriada pel tècnic municipal al mes de juliol de 1943, sembla que les obres eren quasi concloses.

Acabades les obres dels habitatges protegits, el consistori nomenà una comissió mixta (4 d'agost de 1943) formada per uns representants de l'Ajuntament i altres de la Central Nacional Sindicalista per resoldre tots els quefers relacionats amb les cases, com l'admissió de sol·licitants, confecció d'una llista per ordre de petició, cessió de cases, etc. La dita comissió estava integrada pels gestors municipals d'obres: Don Jaume Gelabert Caules; Don Cristóbal Mascaró Quintana; el delegat comarcal sindical; Don Nicolás Verdguer Cortés, notari, i Don Laureano López Marqués, delegat de la *Fiscalía de la Vivenda*.

El 20 d'octubre de 1943 sortia a subhasta l'adquisició de 1.054,78 m de vorera, per tancar les voravies dels Habitatges Protegits, obres que suposaven el final dels treballs a la barriada.

ELS DIFERENTS TIPUS DE CASES DE LA BARRIADA JOAN GELABERT

Totes les 92 cases construïdes a la barriada, que molt prest prengué el nom d'El Ranxo, obeïen a una mateixa estructura i a una planificació que era molt senzilla.

El conjunt es va construir entre les dues vies ja planificades i paral·leles, que circulaven de nord a sud en direcció al canal de sa Coma i a la platja des Degollador, que feia molt poc que s'havien urbanitzat. La primera sortia de la plaça de Colón o Explanada, que va ser nominada carrer de Mallorca; la segona arrancava del passeig de Sant Nicolau, i prendria el nom de República Argentina (abans carrer Poniente). Un carrer transversal, paral·lel al mateix passeig de Sant Nicolau, denominat carrer Ibiza, algunes cases ja construïdes als voltants de s'Hort d'en Vigo i algunes tanques delimitaven la franja nord d'El Ranxo.

Però el conjunt no va configurar un rectangle perfecte, sinó que a mesura que les cases s'apropaven a la platja des Degollador, en direcció sud, la seva àrea anava minvant per convertir-se en la punta roma d'un triangle.

Totes les cases disposaven d'un pati que les envoltava en dues o tres bandes; de manera que la majoria tenien pati anterior i posterior, i moltes compartien paret mitgera amb un veí.

Per fer una clara classificació entre elles hem seguit dos conceptes: un d'econòmic, atenent el valor de la casa, i el segon estructural, en el qual en detallarem les característiques morfològiques.

TIPUS DE CASES ATENENT EL VALOR DE L'HABITATGE

Tipus	Valor de la casa	Nombre d'unitats	Censal mensual	Valor total
A	21.000 ptes.	10	70 ptes.	210.000
A	22.500 ptes.	16	75 ptes.	360.000
A	24.000 ptes.	10	80 ptes.	240.000
B	15.750 ptes.	4	52,50 ptes.	63.000
B	16.500 ptes.	4	55 ptes.	66.000
B	17.250 ptes.	2	57,50 ptes.	34.500
C	24.000 ptes.	9	80 ptes.	216.000
C	24.750 ptes.	12	82,50 ptes.	297.000
C	25.500 ptes.	5	85 ptes.	127.500
D	27.900 ptes.	4	93 ptes.	111.600
D	28.200 ptes.	4	94 ptes.	112.800
D	28.500 ptes.	1	95 ptes.	28.500

Tipus	Valor de la casa	Nombre d'unitats	Censal mensual	Valor total
D	28.500 ptes.	1	96 ptes.	28.500
E	28.500 ptes.	3	95 ptes.	85.500
E	28.800 ptes.	3	96 ptes.	85.500
E	29.100 ptes.	2	97 ptes.	58.200
E	29.400 ptes.	2	98 ptes.	58.800

El cost total dels 92 habitatges posats a la venda era de 2.184.600 ptes., segons l'estimació feta i valorada l'1 de febrer de 1944.

EL MESTRE D'OBRES DON ANTONI MUT JAUME (1892-1978)

Nascut a la vila de Lluçmajor, va treballar durant la postguerra amb els millors i més prestigiosos arquitectes de les Balears: Gabriel Alomar, A. Garcia-Ruiz, Josep Ferragut i Antonio Roca Cabanellas. Aquesta circumstància el converteix en un mestre d'obres que va participar en importants projectes, no sols a la seva localitat natal, sinó també a Palma (Col·legi de Sant Francesc i La Porciúncula) i a Ciutadella (Menorca).

INTERVENCIÓ EN OBRES A MALLORCA:

Any	Obra arquitectònica	Localització	Arquitecte
1928	Café Colón	Lluçmajor	
1929	Ca ses Xilenes	C/ del Bisbe Taixequet Lluçmajor	
	<i>Teatre Nuevo Cinema</i>	Cantonada Plaça amb c/ dels Bons Aires Lluçmajor	
1939-42	Casa per a Bernat Salvà	Passeig de Mallorca – plaça des Fortí (Palma)	
1941	Edifici <i>Avenida</i>	Av. d'Alexandre Rosselló – c/ del Marquès de la Fontanta Palma	Gabriel Alomar
1948	Edifici del c/ dels Oms, 26	C/ del Cardenal Pou	A. García-Ruiz

Any	Obra arquitectònica	Localització	Arquitecte
1952	La Primavera	C/ de Vilanova – c/ de Josep Tous Ferrer, pl. de la Verge de la Salut	Josep Ferragut
1954	Edifici de la plaça del Rosari	C/ de Tous i Maroto	Josep Alcover
	Hotel AYA	Carretera de s'Arenal, 60	Josep Ferragut
1941	Nou Col·legi de la Puresa	Av. d'Alemanya – c/ del General Riera (desaparegut)	Carles Garau
1949 -52	Nou Col·legi de Sant Francesc	Pl. de Sant Francesc – c/ del Beat Ramon Llull	Josep Ferragut
1965-68	Església de La Porciúncula	Platja de Palma S'Arenal	Josep Ferragut
1941-43	Barriada d'habitatges protegits	Ciudadella (Menorca) (Barriada Joan Gelabert)	Antonio Roca Cabanellas

El 19 de febrer de 1941, l'Ajuntament de Ciutadella acordà publicar la subhasta per a la construcció dels 92 habitatges en el BOE amb aquest anunci:

El Ayuntamiento ha acordado la construcción de 92 viviendas protegidas, distribuidas en tres Manzanas, con todos sus Servicios, en la calle de Mallorca, según el proyecto presentado por el arquitecto D. Antoni Roca, acogiéndose al Reglamento, publicado por el Instituto Nacional de la Vivienda.

El presupuesto de la contrata era de 1.562.464 ptas con 94 céntimos, debiendo quedar terminadas las obras en un plazo de 20 meses a partir del inicio de las obras. La fianza era de 28.436 ptas con 97 céntimos que serian depositadas en la Delegación de Hacienda, Sucursal de la Caja General de Depósitos, a disposición del I.N. de la Vivienda, en metálico o Valores del Estado.

El 23 d'abril, finalitzat el temps de presentació de propostes, la subhasta es declarà deserta, en no haver-s'hi presentat cap licitador. La raó era que s'havia donat molt poc temps per presentar-ne.

Publicat novament en el BOE i el butlletí de la província, el 14 de maig s'obriren les pliques presentades i l'obra fou adjudicada a Don Antoni Mut Jaume, al qual s'atorgà l'obra pel preu d'1.562.464 ptes. El mestre Antoni Mut, com a garantia de realització i finalització de les obres en el temps estipulat, va haver d'abonar el 10 % del valor total de l'obra.

La primera certificació de les obres fou presentada el 25 de febrer de l'any següent, amb el visat de l'arquitecte, que li permetia cobrar la quantitat de 96.051 ptes. amb 72 cts. La tercera certificació (1 de juliol de 1942) va venir amb l'augment d'un 10 %, corresponent a la pujada dels preus i salaris pagats, un increment que havia estat acordat en l'article 18 del contracte.

Una vegada acabada la construcció de la Barriada, el Consistori de Ciutadella va remetre al Banco de Crédito Local de España una certificació perquè abonés al contractista Sr. Mut l'import del 10 % que l'Ajuntament havia de pagar per a la construcció dels habitatges, quantitat que pujava a 35.598 ptes. Don Antoni Mut va ser present en els actes de lliurament de les cases als primers inquilins aquell 8 del mes de març de 1943.

BIBLIOGRAFIA

- *La misión de los Ayuntamientos en el Problema de la Vivienda*. Instituto de Reformas Sociales. Dirección General del Trabajo e Inspección. Servicio Especial de Casas Baratas. Madrid 1923.
- DURICH, Juan (inspector de Sanidad y Director del Instituto de Higiene). *Protección del agua potable*. Instituto Provincial de Higiene de Baleares. Palma 1928.
- *Ley de 10 de Diciembre de 1921 relativa a construcciones de casas baratas de 8 de julio de 1922*. Instituto de Reformas Sociales. Dirección General del Trabajo e Inspección. Servicio Especial de Casa Baratas. Madrid 1922.
- *Reglamento para la ejecución de la Ley de 19 de abril de 1939, de viviendas protegidas, y normas y ordenanzas oficiales para su construcción*. Instituto Nacional de la Vivienda. Madrid 1939.
- *Legislación Complementaria de la Ley de 19 de abril de 1939, de viviendas protegidas, y de su Reglamento de 13 de septiembre, normas y ordenanzas de construcción*. Instituto Nacional de la Vivienda. Madrid 1940.
- MAYO GAYARRE, Federico. *Reglamento de utilización de las «viviendas protegidas»*. Ciudadela 1944.
- MAYO GAYARRE, Federico. *Viviendas protegidas. Directrices del Régimen de protección a la Vivienda por... Legislación de Viviendas Protegidas, compilada y comentada por Javier Martín* – ARCAJO. Madrid 1947.
- *Gran Enciclopèdia de Mallorca*.

- *Programa d'integració social i igualtat d'oportunitats. Pla de rehabilitació integral Camp Redó.* Departament de Serveis Socials 2008-2013. Idem: *Rehabilitación integral de barrios: Un modelo centrado en la Ciudadanía.*
- SEGUÍ AZNAR, Miguel. *La Arquitectura Modernista en Mallorca.* Bol. C.O.C.I.N. Palma de Mallorca nº 674 pp. 17-24; *Arquitectura contemporánea en Mallorca (1900-1947)*, UIB, Col·legi Oficial d'Arquitectes de Balears, Palma 1990; *La arquitectura contemporánea en Mallorca*, UIB, Palma 1981.
- ZAFORTEZA MUSOLES, José: *El abastecimiento de agua de Palma.* Porreras (Mallorca 1945).

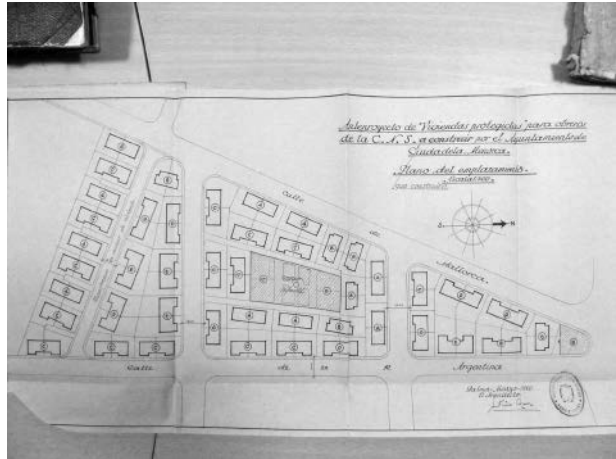
DOCUMENTACIÓ

- *Libro de Actas del Consejo Municipal (Ciudadela), años 1938-1942.*
- Libro de Actas de los años 1942, 1943, 1944, 1945, 1946 y parte de 1947. (Comisión Gestora).
- Libro de Actas (Comisión Permanente – Ciudadela) 1947-1953.
- Libro de Actas de la Comisión Municipal Permanente (1953-1958).
- Libro de 1951-1952.
- ROCA CABANELLAS, Antonio. *Anteproyecto de Viviendas Protegidas para obreros de la CNS a construir por el Ayuntamiento de Ciudadela. Menorca. Estudio económico.* Palma, marzo 1940.

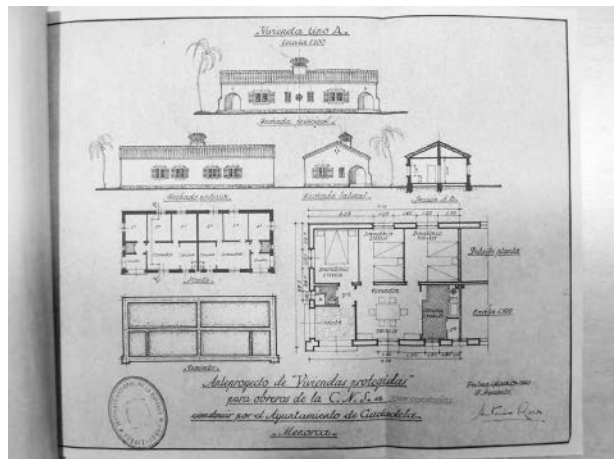
ARTICLES DE PREMSA

- Setmanari *El Iris* (anys 1943-1960); *Diario de Menorca* dels anys 1943-1960; *Última Hora de Palma de Mallorca* (1943-1947).

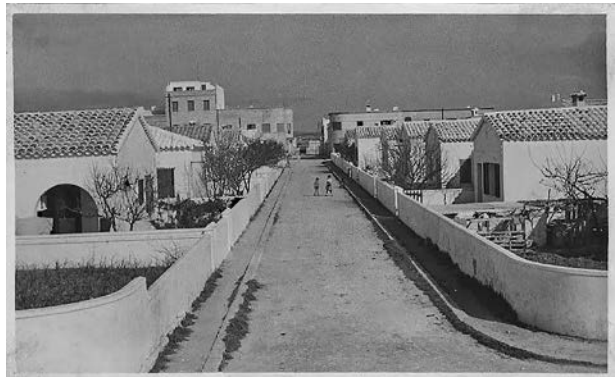
Plànol de la distribució dels Habitatges Protegits de Ciutadella (1943)

Plànol d'un dels habitatges construïts a Ciutadella (Arxiu Municipal de Ciutadella)

Carrer de Ferreries

Aspecte de la barriada entre els anys 1950-1955 (carrer de Mallorca – carrer de Ferreries)

La Barriada avui (2018)

Ambulatori sanitari del passeig de la República Argentina

Aspecte actual de les cases de la
Barriada

Aspecte actual del carrer
de Mallorca i les cases de la
Barriada

